

Лекція № 12

Тема 2.4: «Порядок створення й оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду»

Мета: ознайомити з правовими та організаційними аспектами створення територій та об'єктів ПЗФ України; розглянути етапи створення та особливості оголошення територій та об'єктів ПЗФ України; проаналізувати необхідність резервування цінних для заповідання територій та об'єктів.

Основні поняття: клопотання про створення територій та об'єктів ПЗФ, рішення про створення чи оголошення територій чи об'єктів природно-ПЗФ, резервування цінних для заповідання територій та об'єктів.

План і організаційна структура лекції:

Вступ.

1. Підготовка і подання клопотань про організацію чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
2. Попередній розгляд клопотань.
3. Прийняття рішень про створення чи оголошення територій, об'єктів природно-заповідного фонду та їх охоронних зон.
4. Резервування цінних для заповідання територій та об'єктів.

Висновки.

Вступ

Для ефективного функціонування природоохоронних територій необхідно чітко визначити процедуру їх створення та оголошення.

Процес надання охоронного статусу включає кілька ключових етапів: обґрунтування необхідності створення об'єкта, розробку відповідної документації, громадське обговорення, погодження із зацікавленими органами та прийняття відповідного рішення. Важливу роль у цьому процесі відіграють наукові установи, громадські організації та органи влади різних рівнів.

Правова база України встановлює чіткі вимоги щодо порядку створення та оголошення заповідних територій.

1. Підготовка і подання клопотань про організацію чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду

З метою припинення процесів погіршення стану навколишнього природного середовища необхідно розширити існуючі та створити нові території та об'єкти природно-заповідного фонду, що є стратегічним завданням для досягнення екологічної збалансованості території України. Створення територій природно-заповідного фонду є важливою складовою національного природоохоронного законодавства України й міжнародних документів у галузі охорони навколишнього природного середовища та необхідною умовою євроінтеграції України.

Першим етапом у створенні територій та об'єктів природно-заповідного фонду є підготовка й подання клопотання.

Підготовка і подання клопотань про створення чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду можуть здійснюватися:

- обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища – щодо територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення;

- науковими установами, природоохоронними громадськими об'єднаннями або іншими заінтересованими підприємствами, установами, організаціями та громадянами – щодо територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення.

Клопотання подаються до державних органів, уповноважених проводити їх попередній розгляд.

Клопотання складається із:

- обґрунтування необхідності створення чи оголошення території або об'єкта природно-заповідного фонду певної категорії;

- характеристики природоохоронної, наукової, естетичної та іншої цінності природних комплексів та об'єктів, що пропонуються для заповідання;

- відомостей про місцезнаходження, розміри, характер використання, власників та користувачів природних ресурсів;

- картографічного матеріалу.

До клопотань додаються документи, що підтверджують та доповнюють обґрунтування необхідності створення чи оголошення територій або об'єктів природно-заповідного фонду.

2. Попередній розгляд клопотань

Клопотання про необхідність створення чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду попередньо розглядається у місячний строк:

- *щодо територій та об'єктів загальнодержавного значення* – центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища;

- *щодо територій та об'єктів місцевого значення* – обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, а на території Автономної Республіки Крим – органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища.

У разі схвалення клопотань центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, а на території Автономної Республіки Крим – органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища проводиться їх погодження з власниками та первинними користувачами природних ресурсів у межах територій, рекомендованих для заповідання. Створення, оголошення, розширення територій та об'єктів природно-

заповідного фонду, а також резервування цінних для заповідання територій та об'єктів у межах земель, переданих у комунальну власність територіальних громад, які на момент передачі не були передані у користування фізичних, юридичних осіб, погодження не потребують.

На підставі результатів погодження клопотань центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, забезпечує розробку спеціалізованими проектними та науковими установами проектів створення природних заповідників, біосферних заповідників, національних природних парків, заказників, пам'яток природи, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення.

Розробка проектів створення регіональних ландшафтних парків, заповідних урочищ, а також заказників, пам'яток природи та парків-пам'яток садово-паркового мистецтва місцевого значення забезпечується обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, а на території Автономної Республіки Крим – органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища.

Забезпечення розробки проектів створення ботанічних садів, дендрологічних парків та зоологічних парків може бути доручено заінтересованим державним органам чи установам.

Проект створення природних територій та об'єктів природно-заповідного фонду – документ, на підставі якого готуються рішення про створення чи оголошення території або об'єкта природно-заповідного фонду, визначаються його межі, розробляється Положення про цю територію або об'єкт та Проект організації його території.

Проекти створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду передаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, а на території Автономної Республіки Крим – органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища у встановленому порядку уповноваженим приймати рішення про створення чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

3. Прийняття рішень про створення чи оголошення територій, об'єктів природно-заповідного фонду та їх охоронних зон

Рішення про створення природних заповідників, національних природних парків, а також щодо інших територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення приймаються Президентом України.

Рішення про створення біосферних заповідників приймається з додержанням вимог міжнародних договорів та міжнародних програм, учасником яких є Україна.

Рішення про організацію чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та встановлення охоронних зон територій та об'єктів природно-заповідного фонду приймається Верховною

Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами.

Порядок відведення земельних ділянок природним заповідникам, біосферним заповідникам, національним природним паркам, регіональним ландшафтним паркам, а також ботанічним садам, дендрологічним паркам, зоологічним паркам визначається Земельним Кодексом України.

Ділянки землі та водного простору з усіма природними ресурсами та об'єктами вилучаються з господарського використання і надаються природним заповідникам, національним природним паркам, ботанічним садам, зоологічним паркам.

До складу територій національних природних парків можуть включатися ділянки землі та водного простору інших землевласників та землекористувачів.

Регіональні ландшафтні парки та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва організовуються з вилученням або без вилучення земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів у їх власників або користувачів.

Оголошення заказників, пам'яток природи та заповідних урочищ проводиться без вилучення земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів у їх власників або користувачів.

Території та об'єкти природно-заповідного фонду або їх частини, що створюються чи оголошуються без вилучення земельних ділянок, що вони займають, передаються під охорону підприємствам, установам, організаціям і громадянам обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища з оформленням охоронного зобов'язання.

Охоронним зобов'язанням оформляється передача під охорону території чи об'єкта природно-заповідного фонду з визначенням переліку зобов'язань щодо забезпечення додержання встановленого режиму охорони та збереження.

Зміна меж, категорії та скасування статусу територій та об'єктів природно-заповідного фонду проводиться за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, на підставі відповідного експертного висновку, який готує профільна наукова установа, (університет, науково-дослідний інститут чи науковий центр тощо) до сфери діяльності якого належить охорона навколишнього природного середовища.

4. Резервування цінних для заповідання територій та об'єктів

З метою недопущення знищення або руйнування в результаті господарської діяльності цінних для заповідання територій та об'єктів до прийняття у встановленому порядку рішень про організацію чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду і виділення необхідних для цього коштів проводиться їх резервування на період до п'яти років.

Резервуванню підлягають території, що включають землі державної та комунальної власності.

Території, що резервуються з метою наступного заповідання, залишаються у віданні їх землевласників та землекористувачів і використовуються за цільовим призначенням із додержанням особливих вимог охорони навколишнього

природного середовища та обмежень, що визначаються рішенням про резервування. Провадження на таких територіях діяльності, що призводить до зміни угідь, на земельних ділянках усіх категорій земель (боліт, степів, сіножатей, пасовищ, земельних лісових ділянок) забороняється.

Рішення про резервування приймає орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність та користування відповідно до повноважень, визначених статтею 122 Земельного кодексу України, на підставі технічної документації із землеустрою щодо резервування цінних для заповідання територій та об'єктів.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері охорони навколишнього природного середовища, структурний підрозділ обласної, Київської чи Севастопольської міської державної адміністрації у сфері охорони навколишнього природного середовища, наукова установа, природоохоронне громадське об'єднання звертаються до органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність та користування відповідно до повноважень, визначених статтею 122 Земельного кодексу України, з клопотанням про надання дозволу на розроблення технічної документації із землеустрою щодо резервування цінних для заповідання територій та об'єктів.

До клопотання додаються графічні матеріали, на яких зазначено бажане місце розташування цінних для заповідання територій та об'єктів, обґрунтування необхідності їх заповідання.

Орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування у межах своїх повноважень у десятиденний строк розглядає зазначене клопотання і надає дозвіл на розроблення технічної документації із землеустрою щодо резервування цінних для заповідання територій та об'єктів або мотивовану відмову в його наданні. Підставою для відмови у наданні такого дозволу може бути лише невідповідність місця розташування цінних для заповідання територій та об'єктів вимогам законів та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів.

У разі надання дозволу на розроблення технічної документації із землеустрою щодо резервування цінних для заповідання територій та об'єктів Рада міністрів Автономної Республіки Крим, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, які передають земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність та користування відповідно до повноважень, визначених статтею 122 Земельного кодексу України, зобов'язані протягом десяти робочих днів з дня прийняття такого рішення відобразити на картографічній основі Державного земельного кадастру орієнтовне місце розташування цінних для заповідання територій та об'єктів, а також дату та номер відповідного рішення. Зазначена інформація оприлюднюється на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, на безоплатній основі.

Орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування у десятиденний строк з дня отримання технічної документації із землеустрою щодо резервування цінних для заповідання територій та об'єктів приймає

рішення про її затвердження та резервування цінних для заповідання територій та об'єктів.

Висновки.

Створення та оголошення територій природно-заповідного фонду – складний процес, що потребує комплексного підходу, співпраці науковців, державних органів та громадськості. Важливою умовою успішного функціонування заповідних об'єктів є ретельне обґрунтування їх необхідності, відповідність законодавчим нормам і дотримання екологічних вимог.

Збільшення площі заповідних територій є стратегічним завданням для забезпечення екологічної безпеки України. Розширення площі ПЗФ сприяє збереженню унікальних природних комплексів, забезпеченню екологічної рівноваги та сталого розвитку природних територій.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні етапи створення й оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
2. Який термін розгляду клопотання про необхідність створення чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду?
3. На кого покладається розробка проектів територій та об'єктів природно-заповідного фонду?
4. Хто приймає рішення про створення чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду?
5. Який документ оформляється на території та об'єкти природно-заповідного фонду або їх частини, що створюються чи оголошуються без вилучення земельних ділянок, що вони займають?
6. Які території підлягають резервуванню?

Використана література

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : *Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
2. Про природно-заповідний фонд України : *Закон України від 16.06.1992 № 2456-XII*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#n48>
3. Земельний кодекс України : *Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
4. Методичні рекомендації щодо розроблення проектів створення природних територій та об'єктів природно-заповідного фонду України : *Наказ Мінприроди України від 21.08.2018 № 306*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0306737-18#Text>
5. Про затвердження Інструкції щодо оформлення охоронних зобов'язань на території та об'єкти природно-заповідного фонду : *Наказ Мінприроди України від 25.02.2013 № 65*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0404-13#Text>
6. Виявлення територій, придатних для оголошення об'єктами природно-заповідного фонду. Інструктивні та методичні матеріали/ за заг. ред. О. Кравченко. Львів, 2018. 136 с.